

CLEMENS WISSE

Stiefzoon op de
Adehoeve

STIEFZOON OP DE ADEHOEVE

Clemens Wisse

Stiefzoon op de Adehoeve

Westfriesland

www.kok.nl

NUR 344

ISBN 978 90 205 3016 2

© 2010 Uitgeverij Westfriesland, Kampen
Omslagillustratie en -ontwerp: Bas Mazur

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

HOOFDSTUK 1

‘Bij het poortje staat een gieter water, Toon. Vul jij deze vaas even dan kunnen we de chrysanten een mooi plaatsje geven.’ Het is Allerzielen 1892 en Trui Koetsier is met haar twee kinderen bij het graf van haar man, die twee jaar eerder overleed aan de gevolgen van een ernstig bedrijfsongeval. Terwijl Toontje doet wat zijn moeder hem vraagt, ontdekt zijn zus Lientje de grote grafsteen van gevallen bladeren. De tekst erop wordt daardoor beter leesbaar, doch de snijdende wind maakt het werk van Lientje weer gauw ongedaan. Maar moeder Trui en haar kinderen kennen de tekst van buiten. Onder de imposante grafsteen rust Johannes Cornelis Koetsier, bij leven een lieve vader en een succesvol paardenfokker en veehandelaar in het kleine dorp aan de Adevaart.

‘Laat maar, Lientje, de steen bladvrij maken is toch onbegonnen werk,’ zegt Trui en ze trekt haar dochtertje, die met een zakdoekje haar ogen droogt, innig tegen zich aan. Met de armen om elkaar heen kijken ze toe hoe Toontje de met water gevulde vaas voor de steen plaatst en handig de chrysanten erin schikt.

‘Ik zal hem wat dieper in het grind duwen anders valt-ie nog om met die harde wind,’ vindt Toontje. Met zijn open gezichtje kijkt hij zijn moeder aan en die knikt hem toe en aait hem liefdevol over zijn verwarde haardos, want uit eerbied voor zijn overleden vader heeft hij even zijn pet afgezet. Het is een gevoelig jongetje, die Toon Koetsier, en daarom ook vindt moeder Trui het zo erg dat hij en zijn twee jaar jongere zusje het zonder vader moeten stellen. Dertig was Han pas toen dat vreselijke ongeluk met die weerbarstige stier hem het leven kostte. Nog rilt ze van ontzetting als ze terugdenkt aan die fatale augustusdag twee jaar geleden toen hun eerste knecht Tinus Groot haar de onheilstijding bracht.

Een vrolijke Frans was Han. Als jongen op school al en daarom was ze als jong meisje en later als bakvis verliefd op hem. Door de jaren heen is dat zo gebleven en gelukkig voor haar kwam de liefde van beide kanten. De gelukkigste dag van haar leven was toen Han bij haar vader kwam om de hand van diens dochter te vragen. Han was de vierde zoon uit een boerengezin en dus voor haar vader, de kalverkoopman Gijs van Haestregt, een acceptabele partij. Truitje van Haestregt en Han Koetsier gaven elkaar het jawoord en met de nodige humor noemde Han de oude hoeve die zijn vader voor hem gekocht had, De Bok. 'Een koetsier hoort op de bok' was zijn verklaring en hij stichtte er een paardenfokkerij annex veehandel.

Zijn handelsgeest en goede contactuele eigenschappen zorgden voor stijgende omzetten en winst waardoor de spaarpot groeide. Maar niet alleen zakelijk ging het goed, ook en vooral hun huwelijk was erg gelukkig. Dat geluk werd al binnen een jaar bekroond met de geboorte van een zoon. Toontje was een mooi en lief jongetje, en de trots van vader Han kende geen grenzen. Had hij al grootse toekomstplannen, met de geboorte van een zoon werden die steeds concreter. Na twee jaar werd Veehandel De Bok uitgebreid met een grote paardenstal en kreeg het bedrijf van Han Koetsier een steeds grotere bekendheid als Veehandel en Paardenfokkerij De Bok. Han kreeg het daardoor ook drukker en vond in Tinus Groot een toegewijde knecht met verstand van en liefde voor paarden.

Terwijl Toontje al op wankele beentjes achter zijn vader aan dribbelde, lag Truitje in het kraambed en schonk zij tot haar grote vreugde het leven aan een dochttertje, die ze in overleg met haar man vernoemde naar haar schoonmoeder. Lientje Koetsier was een blakend gezond kind en broer Toontje was, vooral in het begin, niet bij de kleine weg te slaan. Een gelukkig gezinnetje dat, behoudens de gebruikelijke kinderziekten, geen grote tegenslagen kende. Zakelijk

ging het ook steeds beter waardoor Han zelfs genoodzaakt was een extra hulpje, in de persoon van de toen veertienjarige Frans Borst, aan te trekken.

Maar twee jaar geleden sloeg het noodlot toe en maakte een weerbarstige stier een abrupt einde aan het leven van Han en daarmee aan het geluk van moeder Trui en haar twee kinderen.

Staand aan het graf van haar geliefde met beide armen om de schouders van haar kinderen, denkt Trui aan die gelukkige jaren, maar ook en vooral aan dat vreselijke moment waarin haar leven compleet op zijn kop gezet werd. Nog geen dag, geen uur, geen minuut is Han sedert die fatale gebeurtenis uit haar gedachten geweest. Zij mist hem meer dan ze kan zeggen. Haar kinderen zijn onder de indruk van het troosteloze kerkhof, waar op deze tweede november ook andere dorpsgenoten hun overleden familieleden gedenken, en ze zijn verdrietig. De mensen hebben sombere gezichten en huilen, kinderen ook, maar zij zijn jong en springen morgen weer vrolijk rond. Zij zijn vlug afgeleid, maar dat geldt niet voor Trui. Zij staat er nu alleen voor. Niet slechts voor de opvoeding van haar kinderen, maar ze moet bovendien een oog houden op haar bedrijf. Aan haar beide knechten kan ze veel overlaten, maar niet de gehele bedrijfsvoering. Gelukkig heeft ze steun van haar vader, de kalverkoopman Gijs van Haestregt. Haar eerste knecht is van haar eigen leeftijd en ze heeft al wel gemerkt dat hij de plaats van Han graag zou innemen, maar daar voelt zij niets voor. Hij is niet erg aantrekkelijk en bovendien bezit hij geen rooie cent.

Toch beseft de weduwe Trui Koetsier dat ze te jong is om alleen te blijven. Ze is niet onbemiddeld en ze weet van zichzelf dat ze er goed uitziet. Mooier nog was ze toen ze de leeftijd had waarop jongens meer dan gewone belangstelling voor haar gingen tonen. Een van hen was Arie Koot-

wijk van de kapitale Adehoeve. Arie was een knappe en leuke jongen. Zij koesterde zich in zijn belangstelling, maar toch voelde zij zich meer aangetrokken tot Han Koetsier. Nu zitten zij en Arie in hetzelfde schuitje, want ook hij is weduwnaar. Zijn vrouw overleefde het kraambed van hun derde kind niet, en dat drama voltrok zich een maand vóór het overlijden van Han. Zij merkt aan de manier waarop de rijke boer van de Adehoeve naar haar kijkt dat hij eigenlijk wel toenadering zou willen zoeken, maar het niet durft. Wat dat betreft is hij sedert zijn jonge jaren niet veel veranderd, want ook toen was hij een zachte en wat verlegen knul.

‘Laten we nog even bidden voor pa en dan gaan we naar huis, kinderen,’ keert moeder Trui terug tot de werkelijkheid van het moment. Ze knielen op de harde steen en bidden voor het zielenheil van de overledene.

Het is guur op het kerkhof en als ze via het poortje terug op de laan zijn belooft Trui de twee dat ze thuis een beker lekkere warme chocolademelk krijgen. En dan loopt Lientje alweer te huppelen. Dit fijne vooruitzicht dringt de gedachten aan het trieste kerkhof naar de achtergrond. Toon is enkele jaren ouder en hij is nog wel erg onder de indruk van hun bezoek aan het graf van zijn vader. Maar eenmaal thuis warmt hij zijn koude handen aan het knappende vuur dat het dienstmeisje Greetje Bavelaar onder de grote schouw van het achterhuis heeft aangelegd.

‘Krijgen we nou onze chocolademelk, moe?’ vraagt Lientje, die zich al van een plaatsje dicht bij het vuur aan de grote keukentafel verzekerd heeft.

‘Zal ik ervoor zorgen, vrouw Koetsier?’ vraagt Greetje gediensstig en Trui knikt.

‘Ja, doe dat maar, Greetje, dan zet ik alvast de kommen klaar; ook voor de jongens, want ik zie dat je de koffie al bruin hebt.’

‘Ze zullen wel zo komen,’ verwacht Greetje en ze krijgt gelijk, want nog geen minuut later schuiven de knechten

Tinus en Frans aan de, met groen geblokt zeil bedekte, keukentafel.

‘Het is guur,’ zegt Tinus zijn handen warmend aan de kom waarin Trui zojuist de hete koffie geschonken heeft. ‘De paarden heb ik maar naar binnen gehaald, want aan zieke beesten hebben we niks.’

Tinus Groot heeft niet alleen verstand van paarden, maar hij houdt ook van zijn beesten. Als een paard wat langer dan gebruikelijk op hoeve De Bok blijft, gaat het hem steeds weer aan het hart het beest te moeten verkopen, maar dat laatste is nodig, want dat is het bestaansrecht van De Bok. De zestienjarige Frans bemoeit zich nauwelijks met de paarden, want in de ogen van Tinus doet hij het niet gauw goed. Hij houdt zich daarom liever bezig met het overige vee en dat gaat hem goed af. Het is een levendige knaap en hij zit altijd vol verhalen, maar Tinus remt hem af als hij te enthousiast gaat vertellen. In het bijzijn van Trui wil hij wel laten merken dat hij de baas is over het ‘knulletje’, zoals hij hem vaak noemt. Frans heeft een hekel aan die wat kleinere benaming en vindt het bovendien vervelend dat hij nauwelijks aan het woord komt.

Wat Frans niet weet is dat Tinus indruk wil maken op zijn bazin, waar hij stiekem een oogje op heeft. Trouwen met de weduwe Koetsier en dan mede-eigenaar worden van hoeve De Bok, is zijn ideaal. Maar Trui geeft hem weinig kans. Niet alleen dat het een wat sullige vent is, maar hij bezit bovendien geen stuiver en zulke trouwlustigen lopen er met bosjes tegelijk rond. Nee, Trui is haar lieve Han nog lang niet vergeten en aan hertrouwen is ze nog niet toe.

Zo sullig als Tinus is, zo gewiekt is de jonge Frans. Een veelbelovende knaap in haar ogen.

‘Wanneer komt Piet Vonk, Tinus?’ vraagt ze. Piet Vonk is de slager van het dorp die besteld kan worden als er een huis-slachting moet worden verricht. Voor melk hebben ze op hoeve De Bok twee eigen koeien en voor de slacht wordt er elk jaar een varken vetgemest. Zoals gebruikelijk wordt het

varken in november geslacht en dus is het tijd de slager te bestellen. In afwachting daarvan hebben Trui en Greetje, met als extra hulp de moeder van Frans, de kuipen en potten grondig met heet sodawater schoongeboend en laten drogen.

‘Piet komt morgen, Trui,’ reageert Tinus op de vraag van zijn bazin.

‘Heel goed, we zijn er klaar voor,’ zegt ze en zich tot Greetje wendend meent ze dat die er goed aan doet haar handen die avond nog eens goed met spekvet in te smeren.

‘Zal ik doen, vrouw Koetsier,’ knikt het jonge dienstmeisje. ‘Het is niet overbodig, want mijn handen zijn helemaal uitgebeten door dat geboen met sodawater.’ Ze toont haar handen en Toon, die het ziet, zegt blij te zijn dat hij niet met dat bijtende spul hoeft te werken.

‘Maar jij bent morgen en overmorgen vrij van school en dan moet je ook helpen, jongetje,’ lacht moeder Trui. Als er geslacht wordt, dan komen ze op de hoeve handen tekort. ‘Jij kunt mooi het bloed roeren,’ roept ze hem nog na als hij al naar buiten loopt.

Hij moet het bloed roeren. Toon huivert een beetje bij de gedachte het warme bloed van het nu nog springlevende varken in de kuip te zien druipen en het dan te moeten roeren om klonteren tegen te gaan.

Eenmaal buiten wordt hij min of meer getrokken naar het hok waarin het vette varken wroetend rondscharrelt. Zodra hij het hok in loopt steekt Dikkie, zoals hij hem noemt, zijn snuit boven de schutting uit en kijkt hem met een vragende blik in zijn kleine oogjes aan. Het varken heeft met de zoon des huizes goede ervaringen, want er schiet soms een lekker hapje over. Zo ook nu, want Toon heeft toch wel een beetje te doen met het beest. Morgen hangt hij opengesneden aan de ladder, maar daar heeft hij nu nog geen weet van.

Gek is dat toch, dood. En eng ook. Zijn eigen vader is dood. Vanmorgen nog heeft hij bloemen in een vaas geschikt op

het graf van zijn vader. Het varken is ook een levend wezen en gaat dood zoals alle levende wezens eens overkomt. Maar er is wel een groot verschil. Om Dikkie wordt niet gerouwd als hij dood is, integendeel, hij wordt opgegeten. Morgen komt Piet de slager en wordt Dikkie met een groot mes gekeeld en hij mag dan het bloed opvangen en roeren. Het gekke is dat hij dat allemaal heel normaal vindt. Het gebeurt overal bij de boeren in het dorp. Ook bij sommige knechten, maar die moeten het grootste deel van het vlees verkopen om voor dat geld kolen, turf en kleren te kopen. Alleen datgene wat er direct na de slacht overblijft en niet bewaard kan worden, eten ze zelf op. Op hoeve De Bok is dat gelukkig anders. Zij eten alles zelf op, om te beginnen bij de heerlijk knapperige kaantjes, waar hij zo dol op is. Het water loopt hem in de mond bij de gedachte alleen al. En toch is het zielig voor Dikkie. Om zijn geweten enigszins te sussen pakt hij een doorgeschoten krop sla, waarvan er een hoopje in een hoek ligt, en gooit die in het hok. 'Hier, vreet maar lekker op,' zegt hij. Dikkie laat het zich geen twee keer zeggen en smakkend en knorrend verdwijnt de krop in de muil van het vette beest.

'We zullen dat varkentje wel even wassen,' lacht Piet Vonk als hij de volgende morgen vroeg op hoeve De Bok arriveert. 'Moet-ie eerst gewassen worden?' vraagt Toontje, wie de woordspeling van de slager ontgaat, maar dan schudt Piet grijnzend zijn hoofd en legt zijn messen op een gereedliggende badding klaar.

'Nee, jongetje, we zullen dat beessie eerst maar een koppie kleiner maken, wat jou Tinus?' Hij richt zich tot de knecht en vraagt hem de 'spekleverancier' maar uit zijn hok te halen. Hij prijst vervolgens de vrouwen die al druk in de weer zijn met het klaarmaken van voldoende heet water. Intussen heeft Tinus het varken een touw om zijn poot gebonden en samen met Frans sleept hij de dikzak onder oorverdovend gekrijs het hok uit. De slager helpt dan een

handje om het varken vast te binden op de badding die op houtblokken gelegd is. De handeling wordt door een indringend gegil van het varken begeleid. Toon draait zich even om, want hij weet wat er komen gaat. Als het gegil overgaat in gereutel moet er bloed opgevangen worden en dat is zijn taak.

‘Goed blijven roeren, jongen, anders gaat het klonteren en wordt moeder boos,’ zegt de slager, die geconcentreerd zijn werk doet. Even later neemt Trui het van hem over en voegt wat water en kruiden toe. Maar dat is nog niet alles. Ze doet er ook wat grofgemalen roggemeel bij, een flinke schep zout, stukjes spek, rozijnen en ten slotte nog een lepel stroop. Het mengsel zet ze weg om af te koelen.

‘Daar kunnen we een aantal lekkere bloedworsten van maken, Toontje,’ lacht ze. Toon vindt bloedworst lekker, maar hij kan nog niet meedoen met de vrolijkheid van zijn moeder en van de slager. Het lijkt wel een feestdag, want als moeder de emmer bloed heeft weggezet komt ze terug met een kruik jenever en glaasjes. ‘Zo, en nou eerst maar een borrel, jongens.’ Trui weet hoe het hoort en schenkt de glaasjes van de mannen tot de rand toe vol.

‘Jij schenkt een beste borrel, Truitje,’ glundert de slager, wiens gezicht rood is van de inspanning en misschien ook wel van de vele borrels die hij tijdens het aan-huis-slachten achteroverslaat. ‘Neem je zelf niks?’ vraagt hij, genietend van zijn borrel nippend.

‘Nee, daar is het me een beetje te vroeg voor, Piet.’

‘Het beessie is dood en dat moet gevierd worden, meissie.’ Voor Piet Vonk is het nooit te vroeg voor een borrel en dat weet Trui. Ze kent de slager al vanaf de schoolbanken en ze heeft in haar jonge jaren meer dan eens met hem gehost tijdens de jaarlijkse kermis op het dorp. Een vrolijke kerel, maar ook wel een rokkenjager, wat weer blijkt als ze zegt dat ze er niet best tegen kan.

‘Ik houd m’n verstand er liever bij, want anders ga ik gekke dingen doen.’

‘Je kunt mij niet gek genoeg doen, Truitje,’ grinnikt de slager en met welgevallen kijkt hij naar de aantrekkelijke weduwe.

‘Jij verandert ook nooit,’ speelt Trui het spel maar mee. ‘Houd je glas nog maar eens bij, want op één been kun je niet lopen.’

‘Nou ben ik toch blij dat je je verstand erbij houdt,’ wil Piet Vonk het laatste woord, maar als hij zijn glaasje in één teug geledigd heeft, wordt hij weer serieus en vraagt om kokend water. Daar heeft Greetje inmiddels voor gezorgd en met grote nappen tegelijk wordt het over het dode varken gegoeten, waarna het vuil en de borstelige haren van de huid geschraapt worden. Daarna hijsen ze het beest aan de achterpoten tegen een ladder, die schuin tegen de muur staat, op en wordt de buik opengesneden waarna de ingewanden eruit gehaald worden.

Het is niet de eerste keer dat Toon het slachten van een varken meemaakt, maar toch maakt het gebeuren weer veel indruk op hem. Vrolijke mensen rond een beest dat hij een dag eerder nog verwende met een krop sla. Het geeft een dubbel gevoel. Aan de ene kant heeft hij medelijden met Dikkie, die zo roemloos aan zijn eindje kwam, maar aan de andere kant loopt het water hem in de mond als hij denkt aan zijn boterham met warme knapperige kaantjes.

‘Ik kom vanmiddag terug om het karwei af te maken,’ zegt de slager als het varken schoongespoeld aan de ladder hangt. Het beest moet eerst afkoelen voordat verder gewerkt kan worden.

Die middag begint de slager met het afhouden. Met uitzondering van de karbonades worden de achterhammen, de buiken, de zijden mager en de ruggen vet spek in houten kuipen ingezouten en voor verdere behandeling twee weken weggezet. Nadat het vet in de vleesmolen gemalen en verhit is, wordt alles door een vergiet in stenen potten gegoten, waarna er kaantjes overblijven waar Toon zo dol

op is. Hij zit diezelfde avond al te smullen van zijn boterhammen met verse kaantjes.

‘Het schijnt te smaken,’ lacht moeder Trui als ze het verlekkeerde gezicht van haar oudste ziet. Ze herinnert zich dat Han er ook altijd zo gek op was en dat hij wat van het vlees en spek liet inpakken en naar zijn grote vriend Thomas de Zwaan bracht.

‘Pa bracht na de slacht altijd wat naar Thomas. Wil jij dat deze keer doen, Toon?’ vraagt ze en Toon knikt ijverig, want hij gaat maar al te graag naar Thomas de Zwaan in zijn Zwanennest aan de plas.

‘Nu meteen, moe?’

‘Nee, morgen is vroeg genoeg. Ik zal ook een pot hoofdkaas meegeven, want ik weet dat Thomas daar gek op is.’

Hoewel Toon nog maar een klein jongetje was herinnert hij zich de bezoeken, samen met zijn vader, aan de kunstenaar en vrijbouter Thomas de Zwaan. Na de dood van zijn vader komt hij er nog af en toe om iets te brengen wat Thomas besteld heeft, of zomaar om weer eens bij deze goede vriend van zijn vader te zijn. Als hij bij Thomas is lijkt het net of pa elk moment vanuit een van de vele vertrekken die de grote villa aan de plas telt, tevoorschijn kan komen. Onzin natuurlijk, maar toch voelt hij zich bij Thomas blij, geborgen lijkt het wel. Hij heeft ook altijd iets bijzonders en af en toe mag hij ook wat prutsen met verf in het schildersatelier of helpen bij het opknappen van een apart stukje antiek in de werkplaats in de aanbouw van de villa. Hij komt er graag en daarom ook vindt hij het zo fijn zijn grote vriend te mogen verrassen met dingen waarvan hij weet dat Thomas die lekker vindt.

‘Waar heb ik al die heerlijkheden aan te danken?’ Thomas slaat zijn handen ineen en doet gauw de deur achter zijn jonge bezoeker dicht, want de snijdend koude wind doet hem huiveren in het deurgat. Toon kon niet wachten om hem een kijkje te gunnen in de mand die moeder hem mee-

gegeven heeft. 'Van ons varken dat Piet Vonk gisteren geslacht heeft,' licht hij ten overvloede toe.

'Er zitten ook kaantjes bij, Thomas; die zijn toch zo lekker!' De kleine jongen kijkt zijn grote vriend met een verheerlijkt gezicht aan, maar datzelfde gezicht betreft dan weer. Hoe jong hij ook is, hij weet bij ondervinding dat Thomas houdt van alles wat leeft en groeit, en die kaantjes komen van Dikkie. Hij zegt het ook. 'Dikkie leefde eergisteren nog en toen heb ik hem nog een krop sla gegeven.' Hij probeert zijn grote vriend duidelijk te maken dat hij vlak voor de dood van de dikbuik nog een goede daad verricht heeft en Thomas voelt precies aan wat er in zijn kleine vriendje omgaat.

'Was je erbij toen de slager jullie varken slachtte?' vraagt hij en Toon knikt.

'Ik moest het bloed roeren en toen mijn moeder er van alles aan toegevoegd had schonk ze de mannen een borrel in. De slager zei dat ze de dood van Dikkie moesten vieren. Gek hè?'

'Zo gek is dat niet, hoor! Dat noemen ze traditie. Een varken wordt vetgemest om op te eten en dat moet jij je niet aantrekken.' Thomas is geroerd door de woorden van de kleine jongen en praat hem ieder schuldgevoel uit het hoofd. Hij leidt hem vervolgens af door hem een klusje in de werkplaats op te dragen.

Terwijl Toontje bezig is laten de tegenstrijdige gevoelens van het jongetje hem niet meteen los. In de uitingen van Toontje ziet hij karaktertrekken terug van diens vader, zijn goede vriend Han Koetsier. Medelijden heeft hij nog steeds met Trui en haar twee kinderen, die hun man en vader op zo'n jonge leeftijd moesten missen. Hij laat geen gelegenheid onbenut om ze op te beuren en het is ook fijn dat ze hem niet vergeten zijn. Na de slacht van een varken bracht Han hem ook vaak het een en ander en Trui laat haar zoon-tje nu hetzelfde doen. Heerlijk vindt hij het wat hij bracht, maar meer nog waardeert hij het gebaar.

Han was meer dan een eenvoudige boerenzoon en Toontje heeft een bijzondere eigenschap van hem geërfd. Fijne herinneringen heeft hij aan de keren dat hij samen met Han de natuur in trok. Hij wilde Han wijzen op de schier eindeloze variatie van bloemen en planten in het wild. Boeren in het dorp hebben daar geen oog voor. Alles wat niet eetbaar is, is onkruid in hun ogen. Han dacht daar anders over. Hij herinnert zich nog de ochtend waarop zij een lange wandeling langs het meer maakten. Aanleiding van die wandeling was de vraag van Han waar hij, Thomas, zijn inspiratie voor zijn schilderstukken vandaan haalde. Het was een ochtend vroeg in de lente en samen zogen zij met welbehagen de frisse lucht van de jonge dag in hun longen. De zon had de regenwolken van de vorige dag verdreven en deed de druppels op het jonge blad glinsteren in haar stralen. In het bos, dat als een groene zoom het meer omringt, floten vroege vogels hun lied om hun territoria alvast af te bakenen. Meerkoeten sleepten onvermoeibaar takjes en biesjes aan om een nest te maken. Een drijfnest dat op en neer met het niveau van het water mee beweegt. ‘Kijk, dat inspireert mij nou,’ zei hij en Han begreep het.

‘Ik ben klaar, Thomas, heb je nog meer klusjes?’ onderbreekt Toontje de overpeinzing van de kunstenaar. ‘Ik hoef nog niet meteen naar huis, hoor!’ Met dat laatste demonstreert de kleine jongen duidelijk dat hij erg graag op Het Zwanennest komt. Hij noemt zijn veel oudere vriend op diens verzoek gewoon bij zijn voornaam, maar eigenlijk neemt die ook een beetje de plaats van zijn overleden vader in. Thomas kan heel geduldig luisteren en als hij raad nodig heeft wil hij die altijd wel geven. Maar er is meer. Naast de interessante dingen in de werkplaats en het atelier van Thomas heeft die ook een aantal mooie prentenboeken en daar mag hij in lezen en plaatjes kijken.

‘Nee, klusjes heb ik niet meer voor je, maar ik heb wel een nieuwe album met mooie prenten; als je wilt mag je die

gaan bekijken.' Toontje is vervolgens zó intensief met het album bezig dat hij zuchtend de map sluit als Thomas meent dat het tijd wordt om naar huis te gaan.

'Zit niet zo op te scheppen, joh,' zegt Jaap Kootwijk, 'ons varken is vorige week al geslacht en vóór het einde van de maand slachten wij ook nog een koe.'

'Ik heb het toch niet tegen jou,' reageert Toon nijdig. Hij kan de zoon van de rijke boer Arie Kootwijk van de Adehoeve niet uitstaan en zeker niet als die zich bemoeit met zijn doen en laten. 'En dan nog wat, als er één opschepper is dan ben jij het wel!' Toon is een gevoelig ventje, maar hij laat zich zeker niet op zijn kop zitten door die bullebak.

Hij zit in de vierde klas bij meester Teulings en daar zit Jaap Kootwijk ook. Ze hebben speelkwartier, maar spelen doet Jaap niet. Daar voelt hij zich al te groot voor. Wel heeft hij vaak het hoogste woord en probeert hij anderen met zijn gepoeh de loef af te steken. Toon heeft gelijk dat Jaap een opschepper is en zijn broertje Hein, die bij zus Lien in de klas zit, is geen haar beter. Het is bovendien een pestkop. Lientje hakkelt een beetje en Hein Kootwijk heeft er een handje van haar daarmee te pesten.

'Hou toch op!' hoort Toon zijn zusje half huilend roepen en dan vraagt hij wat er aan de hand is.

'Word je gepest?'

'Hij daar zit me te pppp..esten.' Als Lientje wat overstuur is kan ze helemaal moeilijk uit haar woorden komen. Ze wijst naar Hein Kootwijk, die op een afstand gemeen staat te grinniken.

'Jij moet mijn zusje niet pesten, joh,' vermaant Toon de pestkop en hij geeft hem een duw, maar dat ziet Jaap en die neemt het meteen op voor zijn broer. Hij stormt op Toon af en geeft hem een flinke tik. Uiteraard laat Toon dat niet over zijn kant gaan en, potig als hij is, geeft hij zijn aanval-ler een nog hardere tik terug.

'Ophouden, jullie!' komt de strenge stem van de boven-

meester en daar schrikken ze beiden van. Meester Borg-hout geeft les aan de hoogste klassen en een strenge blik van hem is doorgaans voldoende om de orde te herstellen. Vooral de kinderen uit de lagere klassen hebben een heilig ontzag voor de bovenmeester.

‘Wat kijk jij lelijk,’ zegt moeder Trui als Lientje die middag uit school komt.

‘Hein KKKKK..ootwijk heeft me weer gepest,’ stottert ze en Toon vult aan dat hij de pestkop een flinke duw gegeven heeft en dat hij diens broer Jaap, die zich ermee bemoeide, op z’n bek geslagen heeft.

‘Wat ’n grote woorden,’ schrikt Trui. Toch is het niet alleen de wat ruwe uitlating van haar zachtaardige zoontje waar zij van schrikt. Uitgerekend met de twee kinderen van weduwnaar Arie Kootwijk, de sympathieke boer van de Adehoeve, krijgen haar eigen kinderen ruzie. Aan hertrouwen is ze nog lang niet toe, want Han is nog geen dag uit haar gedachten geweest, maar Arie is wel een erg aardige en zachte man. Kennelijk aarden zijn kinderen niet naar hem, maar naar zijn overleden vrouw Alie. Zij herinnert zich Alie Kruining als een nors en hooghartig meisje dat weinig omgang had met leeftijdgenootjes. De jongens liepen met een grote boog om haar heen. Ook Arie, maar hij had de pech dat Alie de dochter was van de rijkste boer van het dorp en dat zijn eigen vader niet veel voor Cor Kruining onderdeed. Geld trouwt met geld en de rest is bijzaak. Dat is een harde boerenwet. Trui weet van zichzelf dat ze er goed uitziet en dat ze een zacht karakter heeft. Wat dat betreft zouden zij en Arie goed bij elkaar passen, maar de kinderen moeten het onderling ook goed met elkaar kunnen vinden. Als die karakters te veel botsen dan zou je constant een huis vol herrie hebben. Enfin, wat loopt ze te piekeren; er is van een toenadering of aanzoek van Arie Kootwijk geen sprake.

Het is met de kwartalen als met de kwartieren van de klok, ze volgen elkaar in gelijk tempo op. Als er geen schokkende dingen gebeuren gaat de tijd bijna ongemerkt voorbij. Op hoeve De Bok gebeuren er geen dingen waar Trui zich ernstig zorgen om moet maken. Zeker niet om de leerprestaties van Toon. Hij gaat steeds zonder problemen over en voordat ze het goed en wel beseft is haar jongen doorgedrongen tot de hoogste klassen van de dorpsschool. Als ze zich toch wat zorgen moet maken is het om Lientje. Die heeft veel last van haar gehakkel. Als ze op school een stukje moet lezen dan bakt ze er niets van en schaamt ze zich voor haar klasgenootjes, die vaak op hun lippen moeten bijten om niet in de lach te schieten.

Ondermeester Teulings heeft wel begrip voor haar handicap en spaart haar zo veel mogelijk. Met pastoor Eerhart is het niet veel anders. Als ze in de biechtstoel op het driehoekige bankje knielt en de vage gestalte van meneer pastoor achter het horretje ontwaart, zinkt de moed haar in de schoenen. Ze moet beginnen met: 'Eerwaarde vader geef mij uw zegen. Ik belijd mijn schuld voor de Almachtige God en voor u, vader; mijn laatste biecht is vier weken geleden geweest'. Maar het is zo'n mondvol dat ze er niet uit komt. Ook in de pekelzonden 'verslikt' zij zich en dan komen de tranen.

'Je hoeft niet te huilen, hoor Lientje!' zegt de pastoor zacht. De herder van de parochie is een gemoedelijke man en evenals de ondermeester kent hij het gebrek van Lientje. 'Je hoeft het niet allemaal hardop te zeggen, meisje,' helpt hij haar een handje. 'Denk maar goed aan je zonden en als je er spijt van hebt krijg je van mij de absolutie. Zullen we het voortaan zo maar doen?'

'Ja, mmmm..eneer pppp..astoor,' besluit Lientje en opgelucht gaat ze, na de absolutie, in de kerkbank zitten om haar gebruikelijke drie Onzevaders en drie Weesgegroetjes te bidden. Eenmaal thuis vertelt ze opgetogen over de oplossing die die lieve meneer pastoor voor haar gevonden

heeft. Ook moeder Trui is blij voor haar meisje en dankt meneer pastoor tijdens haar volgende biecht voor zijn begrip.

‘Graag gedaan,’ reageert de oude pastoor. Inwendig moet hij lachen om het voorval. Het gaat natuurlijk niet, maar eigenlijk zou hij de oplossing voor Lientje ook op de andere kindertjes van toepassing willen laten zijn. Als er klassikaal gebiecht wordt en hij een halve middag alle kinderlijke misstappen heeft moeten aanhoren zou dat een probaat middel zijn. Er komt nooit een kind in de biechtstoel met de mededeling dat hij niets te biechten heeft. Desnoods verzinnen ze wat. Hij kent de zonden op zijn duimpje: uit de suikerpot gesnoept, ongehoorzaam geweest, omgekeken in de kerk, gevochten, enzovoort. Een jongetje, enig kind van een parochiaan, betrapte hij eens op zo’n verzinsel toen die met een schuld bewust koppie biechtte dat hij zijn broertjes en zusjes geslagen had.

‘De bovenmeester wil morgenavond even langskomen, moe; is dat goed?’ Toon brengt de boodschap die hij heeft meegekregen van meester Borghout, over aan zijn moeder. ‘Heeft de meester ook gezegd waar het over gaat?’

‘Ja, hij vindt het verstandig dat ik ga doorleren en daarover wil hij met jou komen praten.’

‘En wat vind jij zelf?’

‘Ik weet het niet, moe. Er is maar één jongen uit mijn klas die gaat doorleren en dat is de zoon van dokter De Boog. Eerlijk gezegd heb ik er nog nooit over nagedacht. Ik ben er altijd van uitgegaan dat ik Tinus en Frans zou gaan helpen als ik van school zou zijn.’

‘Daar ben ik ook van uitgegaan, jongen. Enfin, we zullen maar afwachten wat meester Borghout voorstelt. Zeg maar tegen hem dat hij morgenavond van harte welkom is.’

‘Het ruikt hier niet slecht, mevrouw Koetsier.’ Met welbehagen snuift meester Hans Borghout de pittige koffiegeur

op die hem uit de keuken tegemoet komt. ‘Fijn dat u me even wilt ontvangen.’

‘Het is een hele eer voor ons dat u speciaal komt om over mijn zoontje te praten, meneer Borghout. Maar voordat wij gaan praten zal ik u eerst een kop koffie inschenken. U belooft toch wel een kopje?’

‘Als uw koffie smaakt zoals-ie geurt kunt u mij geen groter plezier doen, mevrouw.’ Een echte schoolmeester gaat het door Trui heen, maar het beschaafde optreden van de bezoeker vindt zij toch erg aangenaam.

Terwijl Trui met de koffie in de weer is kijkt Borghout om zich heen en concludeert dat Toon en Lientje opgroeien in een beschutte en welgestelde omgeving. Ze missen een vader, maar als zijn mensenkennis hem niet in de steek laat wordt dat gemis grotendeels gecompenseerd door een warmvoelende moeder.

‘Het doel van mijn komst is u ervan te overtuigen dat doorleren voor Toon een verstandige beslissing zou zijn.’

‘Eerlijk gezegd hebben Toon en ik het daar nooit over gehad, meneer Borghout. Voor ons is altijd duidelijk geweest dat Toon na zijn schooltijd zou gaan helpen in ons bedrijf met de bedoeling het later zelfstandig te gaan leiden. Hij moet verstand krijgen van vee en paarden en dat leer je in de praktijk beter dan op school.’

‘Om een bedrijf te leiden is een brede kennis noodzakelijk, mevrouw. Toon heeft een helder verstand en ik meen te moeten vaststellen dat het u niet aan middelen ontbreekt om zijn studie te betalen.’

‘Geld is ook geen probleem, meneer Borghout, maar doorleren is iets voor kinderen van de hoge heren, zoals doktoren en notarissen, maar niet voor dorpskinderen.’

‘Er zijn dorpskinderen met een helder verstand en als hun ouders over voldoende middelen zouden beschikken zouden die kinderen in staat zijn via studie hoge posities te bereiken. Door gebrek aan middelen zijn die jongeren gedoemd hun leven als daggelder of knecht te slijten. Ik

hoor u denken: die moeten er ook zijn, maar toch is het zonde dat er door geldgebrek zoveel talent onbenut blijft. U hebt de middelen en Toon heeft de capaciteiten om veel kennis te vergaren. Wat hij later met die kennis doet moeten we afwachten, maar geef hem een kans.' Na zijn lange en indringende betoog zakt meester Borghout terug in zijn stoel en accepteert graag de fijne sigaar die Trui hem, tegelijk met een tweede kopje koffie, presenteert.

'Ik waardeer de moeite die u voor Toontje doet, meneer Borghout, maar ik moet er eerst eens over nadenken en er nog eens met mijn jongen zelf over praten. Misschien stuur ik hem nog even naar Thomas de Zwaan. Misschien kent u hem wel. Hij was een goede vriend van mijn overleden man en Toon komt graag bij hem. Hij woont in villa Het Zwanennest aan de plas.'

'Of ik Thomas ken? Nou, reken maar! Hij is een van mijn beste vrienden. We hebben een gemeenschappelijke hobby en dat is schaken. De partijen die wij samen gespeeld hebben, zijn nauwelijks te tellen. En weet u wat het leuke is? We zijn aan elkaar gewaagd. Thomas is een begenadigd kunstenaar en wat ik zo in hem waardeer is zijn naastenliefde en ook zijn liefde voor de natuur. Als Toon Thomas om raad vraagt zal die hem zeker een eerlijk advies geven. Ik ben benieuwd.' Met die woorden neemt de bovenmeester afscheid van Trui. Nu Thomas erbij betrokken wordt stijgen de kansen van Toon. Daar is meester Borghout wel zeker van.

'Wie we daar hebben!' Thomas de Zwaan is verrast als Toon bij hem op de stoep staat. Het is alweer een hele poos geleden dat zijn jonge vriendje op bezoek kwam en als hij hoort dat Toon advies van hem wil hebben, is hij een en al oor. 'Vertel op! Waar kan ik je mee helpen?'

'Meester Borghout is gisteravond bij ons thuis geweest om met mijn moeder over mij te praten.'

'Heb je kattenkwaad uitgehaald?'

‘Nee, hij wil dat ik ga doorleren als ik van school af kom.’

‘En, heb je daar zin in?’

‘Ik weet het niet; moe en ik hebben het er nooit over gehad. Het is altijd de bedoeling geweest dat ik veehandelaar en paardenfokker zou worden.’

‘Kennis is macht, jongetje, dus ik zou maar doen wat meester Borghout je voorstelt. Arme kinderen krijgen de kans niet, jij wel, dus pak die kans!’

‘Heb jij zelf veel geleerd, Thomas?’

‘Wat is veel? Ik ben geen professor geworden,’ lacht Thomas. ‘Maar dat ik verstand heb van kunst en verdienen-stelijk schilder heb ik wel aan mijn opleiding te danken.’

‘Welke opleiding?’

‘Eerst ben ik naar de HBS gegaan en daarna naar de Rijksacademie van Beeldende Kunsten. Gelukkig heb ik welgestelde ouders, dus kreeg ik volop gelegenheid mijn talenten te benutten. Doe dat ook, Toon! Paardenfokker kun je altijd nog worden.’

‘Dan zal ik maar tegen mijn moeder zeggen dat ik graag wil doorleren,’ besluit Toon. ‘Zal ik dan later ook naar de Rijksacademie gaan?’

‘Daar zullen we het nog wel eens over hebben als je je HBS-diploma in je zak hebt. Moet je al naar huis of kun je me nog even helpen?’

‘Waarmee?’

‘Ik moet een kratje maken om een schilderij in te vervoeren. Morgen wil ik het afleveren bij een heel rijke klant. Heb je zin om mee te gaan?’

‘Dat zou ik best willen, maar morgen moet ik naar school.’

‘Ja, natuurlijk. Nou, weet je wat, ik stel het uit tot zaterdag, want dan ben je vrij. Goed?’ Dat wordt afgesproken.

‘Wat ben jij een vroege vogel, zeg!’ moppert Thomas als Toon die zaterdag voor dag en voor dauw voor zijn neus staat.

‘Het is toch prachtig weer,’ verdedigt Toon zijn vroege

komst. Het is maart en zodra het licht werd is hij uit zijn bed geklommen om maar vlug bij zijn grote vriend te zijn. 'Daar heb jij gelijk in,' moet Thomas toegeven. 'Met mooi weer moet je niet te lang in je bed blijven. Ik eet even snel een boterham en dan gaan we. We zullen de route door de weilanden nemen, want er zijn nu veel broedende vogels.' 'Gaan we nesten zoeken?' Een rit naar de rijke klant van Thomas vindt Toon fijn, maar kievitseieren zoeken is ook erg leuk.

'Zoeken vind ik best, maar de eieren laten we liggen,' zegt Thomas.

'Echt waar?' Toon kijkt de kunstenaar verbaasd aan. Nesten zoeken en de eieren laten liggen is toch onzinnig. Ja, één ei laten liggen en hopen dat de kievit er dan weer drie bij legt.

'O, één ei laten liggen bedoel je. Dom van me; ik dacht dat je alle eieren wilde laten liggen,' lacht Toon.

'Dat wil ik ook! Je moet de natuur niet verstoren.'

Toon begrijpt er niks van en gaat Thomas maar gauw helpen bij het inspannen van het paard voor het rijtuig. 'Een best paardje, Toon. Ik heb hem nog van je vader gekocht. Met hem maakte ik vroeger hele wandelingen door de natuur en wees hem op alle wonderen van de schepping. Hij had veel gevoel voor die schoonheid. Ik hoop dat jij die eigenschap van hem geërfd hebt, jongen.'

'Ik vind de natuur ook mooi, hoor!'

'Goed zo! Laten we er onderweg dan maar van genieten. Kijk, verderop zie je de eerste kieviten al buitelen.' Al vlug hebben ze het meer en de bosrand achter zich gelaten en rijden door het open veld. In het midden van het pad lopen twee grasstroken waartussen het paard zich in een rustige galop voortbeweegt. Het is een zacht pad en veel herrie maken ze dus niet. Toch klinkt er al een waarschuwingskreet van een mannetjeskievit. Thomas laat het paard even stoppen.

'Hier vlakbij moet een nest zitten,' weet hij. 'Zolang het

vrouwtje durft blijft ze op haar vier groen gespikkelde eieren zitten, maar let op! Het zal niet lang meer duren of ze komt tevoorschijn.' En Thomas krijgt gelijk. Intuïtief voelt het vrouwtje dat er gevaar dreigt en in gebukte houding met de kop vooruitgestoken verlaat zij zo snel mogelijk het nest om zo'n twintig meter verderop pijlsnel omhoog te vliegen en onder wilde buitelingen en dolzinnige zwenkingen een schel gekrijs aan te heffen.

Als op commando schieten er van alle kanten kieviten en andere vogels krijtend en snaterend de lucht in. In roekeloze vlucht gieren de bonte vogels langs hun hoofd, om telkens terugkerend schijn- op schijnaanval te wagen.

'We zullen die beestjes maar met rust laten,' vindt Thomas en klakt met zijn tong waarop de merrie zich weer in beweging zet. Maar ze zijn nog geen honderd meter verder als er nieuwe onrust onder de vogels ontstaat.

Met krachtige wiekslag, dicht achter elkaar, komen de zwarte rovers aansnellen. Aan hun donkere, blauw omrande ogen ontgaat niets en als zij de broedende kievit ontdekken, trekken zij tegelijkertijd de kleppende vleugels in. Nu eens laag over de grond scherend, dan weer zich hoog verheffend omcirkelen zij onder rauw gekrijs het nest en ondernemen aanval op aanval op de broedende vogel. Deze is niet bevreesd voor de kraaien, die het op haar eieren gemunt hebben. In haar groeit echter de vijandschap; de kuif zet zich dreigend op, de veren zetten uit en een onheilspellend blazen houdt de kraaien op een afstand. Op het weiland neergestreken en het nest van weerskanten naderend, trachten zij op deze wijze de kievit van de eieren te verdrijven.

Aanvallen en wijken volgen elkaar snel op en in een onbewaakt ogenblik maakt een van de rovers kennis met de spitse sneb van de kievit.

Steeds heviger worden de aanvallen en de in het nauw gebrachte vogel draait zich nu naar de een om zich dan weer door een plotselinge wending tot de ander te richten.

Zich verwerend met vleugels en snavel beschermt de kievit een tijdlang haar eieren, doch als zij, haar voorzichtigheid vergetend, zich op een van de kraaien werpt en daardoor het nest een ogenblik verlaat, ziet de andere rover het gewenste moment gekomen en rooft pijlsnel een van de eieren. Vlug vliegt hij er mee weg om het onder de ogen van Thomas en Toon te verslinden. En hetzelfde herhaalt zich tot het laatste ei verdwenen is.

‘Nou hadden wij de eieren net zo goed zelf kunnen pakken,’ concludeert Toon, maar Thomas schudt zijn hoofd.

‘Ik heb gezegd dat we de natuur niet mogen verstoren. Die kraaien behoren ook tot de natuur en hun natuurlijke drang volgend pikken ze alle soorten voedsel die ze maar vinden kunnen.’

‘Maar wij moeten toch ook eten,’ wil Toon zijn gelijk en dan gaat Thomas daar maar niet verder op in en spoort zijn paard aan er de pas in te zetten, want het is nog een aardig eindje naar De Eikenhorst, het buiten van zijn gefortuneerde klant.

CLEMENS WISSE

Stiefzoon op de *Adehoeve*

Eind negentiende eeuw geeft weduwe Trui van Haestregt haar jawoord aan weduwnaar Arie Kootwijk. Trui en Arie hebben allebei twee kinderen, maar tussen hen wil het niet boteren. Vooral de twee oudsten, Jaap en Toon, hebben constant ruzie.

De rivaliteit tussen de twee stiefbroers wordt nog groter als Toon gaat studeren voor veearts. De deftige Ilse van Dijssel valt als een blok voor de knappe Toon, maar hij heeft zijn hart verpand aan de rijke boerendochter Kaatje van Egmond. Ook zijn stiefbroer Jaap heeft zijn oog op haar laten vallen. Zijn vader Arie steunt hem daarin. Door een huwelijk met Kaatje is het voortbestaan van de kapitale Adehoeve namelijk gegarandeerd. Moeder Trui ziet het verdriet van haar Toon met lede ogen aan, maar kan hem niet helpen, hoe graag ze ook wil. Dan gebeurt er iets onverwachts dat alles in beweging zet.

Clemens Wisse is vermaard om zijn verhalen over het boerenleven in 't Groene Hart. *Stiefzoon op de Adehoeve* is weer een heerlijke historische streekroman!

Westfriesland

ISBN 978 90 205 3016 2 / NUR 344

9 789020 530162

www.uitgeverijwestfriesland.nl